

Metodika předcházení a řešení důsledků zmenšování obcí a měst

***Ukázka aplikace metodiky na příkladu
města Jeseník***

OBSAH

1. PŘEHLED PŘÍČIN ZMENŠOVÁNÍ MĚSTA	3
2. OPATŘENÍ K ŘEŠENÍ ZMENŠOVÁNÍ MĚSTA	4
2.1 Řešení dlouhodobého zmenšování města a zázemí (typ 1)	4
2.2 Řešení specifických příčin a důsledků zmenšování měst	6
2.3 Doporučení k posílení agend samosprávy	6

1. PŘEHLED PŘÍČIN ZMENŠOVÁNÍ MĚSTA

Zmenšující se město vybrané pro ukázkou aplikace je město **Jeseník**. Mezi příčiny zmenšování patří v Jeseníku zejména ekonomické a v menší míře sociální příčiny.

Příčiny zmenšování měst ve městě Jeseník

Kategorie	Příčina	
Ekonomické příčiny	Trh práce a zaměstnanost	Nedostatek pracovních míst Struktura pracovníků neodpovídá potřebám trhu práce Odchod mladých / kvalifikovaných osob Slabá kupní síla Nedostatek příležitostí pro podnikání Pasivita obyvatel
	Doprava	Špatná dostupnost města
	Image	Nedostatečně využitý potenciál cestovního ruchu Špatná image města Nedostatečná propagace
Sociální příčiny	Prostředí pro život	Rizikové prostředí pro život Vyšší výskyt sociálně-patologických jevů
Environmentální příčiny	Bydlení a majetek	-
	Zdraví	-
Prostorové příčiny	Pohyb obyvatel	-
	Trh s nemovitostmi	-
	Image	-

Město Jeseník je typem města, kde dochází k dlouhodobému zmenšování města (tj. pokles počtu obyvatel v období 2009–2014 o více než 3 % a také v období 2004–2009) i zázemí. Tomuto typu měst hrozí vysoké riziko úpadku. Mezi hlavní příčiny zmenšování patří nedostatek pracovních míst, snížená dostupnost a odlehlost města; nejčastějšími důsledky zmenšování jsou pak vyšší nezaměstnanost, výskyt sociálně-patologických jevů, rozšiřování sociálně vyloučených lokalit, snížení bezpečnosti. **Jako hlavní směry řešení patří oživení ekonomiky – tvorba pracovních míst, zvyšování kvality prostředí a zlepšení dopravní dostupnosti regionu.**

2. OPATŘENÍ K ŘEŠENÍ ZMENŠOVÁNÍ MĚSTA

2.1 ŘEŠENÍ DLOUHODOBÉHO ZMENŠOVÁNÍ MĚSTA A ZÁZEMÍ (TYP 1)

Opatření k řešení a předcházení zmenšování města Jeseník

Příčina	Řešení	
	Opatření a konkrétní nástroje ¹	Realizátor
Nedostatek pracovních míst	<p>Tvorba podmínek pro příchod zaměstnavatelů: Investiční pobídky (F) Daňová zvýhodnění (F)</p> <p>Lobbing na národní úrovni (směrem k orgánům státní správy v oblasti investičních pobídek, klíčových dopravních staveb, podpory průmyslových zón, podpory ekonomicky slabých regionů – lokalizace přímých zahraničních investic) (S)</p> <p>Péče o podnikatele ve městě: Odborná a jazyková kvalifikace pracovníků samosprávy, vstřícná komunikace s podnikateli/investory, manažer investic (S)</p> <p>Servis pro podnikatele, Propagace města směrem k investorům (V, S)</p>	Vlášda – MPO – CzechInvest Hospodářská komora ČR Město
Nedostatečné podmínky pro podnikání	<p>Rozvoj cestovního ruchu: Tvorba produktů cestovního ruchu – balíčky produktů, propojení různých atraktivit, speciální karty (V) Propagace města směrem k turistům (S) Spolupráce města a podnikatelů v cestovním ruchu (I) Zlepšování infrastruktury pro cestovní ruch (V)</p>	Město Organizace cestovního ruchu Podnikatelé
Odchod mladých / kvalifikovaných osob	<p>Zabránění odchodu nejprogresivnějších (mladých/vzdělaných/kvalifikovaných) obyvatel: Vytvoření (dobře placených) pracovních míst – přilákání investorů (V)</p>	Vlášda – MPO, MŠMT – CzechInvest, univerzity a SŠ Město ÚP
Struktura pracovníků neodpovídá potřebám trhu práce	<p>Sladění nabídky a poptávky na trhu práce: Kvalitní školství (vede ke vzdělané pracovní síle a kvalitnímu vzdělání pro děti zaměstnanců – důležité pro příchod nových investorů) – tlak na sladění požadavků školství a zaměstnavatelů (S) Spolupráce podniků se středními a vysokými školami (I) Rekvalifikace (S)</p>	Město ÚP
Pasivita obyvatel	<p>Aktivizace a posílení komunitního života: Pravidelná setkávání a participace obyvatel, např. sousedské akce, budování, údržba a provoz společných zařízení a prostranství (I) Podpora vzdělávacích kurzů a školení, proces celoživotního vzdělávání (S) Podpora kulturního, sportovního a obecně</p>	Neziskové organizace Město ÚP Školy Kulturní a sportovní

¹ Opatření je vždy uvedeno tučně, následuje výčet konkrétních nástrojů. V závorce je pak uveden typ nástroje.

Příčina	Řešení	
	Opatření a konkrétní nástroje ¹	Realizátor
	volnočasového využití (V) Komunikace s neziskovými organizacemi – město by mělo být místem setkávání (S)	organizace
Špatná dostupnost města	Zajištění kvalitní dopravní infrastruktury: Kvalitní silnice nižších tříd, kvalitní regionální železniční trati (V) Modernizace stávajících tratí (V)	Vláda – Ministerstvo dopravy – Státní fond dopravní infrastruktury, ŘSD, SŽDC
Špatná image města Nedostatečná propagace	Otevřené vedení města: Plánování a řízení rozvoje, transparentnost (K, I) Regionální marketing: Aktivní propagace města – propagační a informační materiály, budování pozitivního mediálního obrazu, partnerská města, přeshraniční spolupráce, zapojení do různých asociací a sítí (I, V)	Město Příspěvkové organizace města
Rizikové prostředí pro život Vyšší výskyt sociálně-patologických jevů Nedostatečná činnost policie	Zajištění (pocitu) bezpečí: Zvýšení bezpečnosti (K, S) Řešení sociálně vyloučených lokalit (K, S) Prevence, práce s dětmi a mládeží (S)	Policie ČR a městská policie Agentura pro soc. začleňování Neziskové organizace Školy/vzdělávací instituce
Stárnutí obyvatelstva Záporný přirozený přírůstek	Prorodinná a propopulační politika: Podpora bytové výstavby (V) Startovací byty (V) Propopulační opatření ze strany státu i samospráv (K) Prostředí přátelské pro rodinný život (K, S) Časově vstřícný provoz veřejných institucí (úřady, MŠ, družiny základních škol) (I) Podpora kulturního, sportovního a obecně volnočasového využití (V)	Vláda – MMR, MPSV Město Spolky / neziskové organizace

Pramen: autoři

2.2 ŘEŠENÍ SPECIFICKÝCH PŘÍČIN A DŮSLEDKŮ ZMENŠOVÁNÍ MĚST

Opatření k řešení a předcházení zmenšování měst formou „statistického“ snižování počtu obyvatel

Příčina	Řešení	
	Opatření a konkrétní nástroje	Realizátor
Nepřihlašování si trvalého bydliště	Vyrovnaní počtu trvale a fakticky žijících obyvatel: Motivace obyvatel, kteří ve městě fakticky žijí, k přihlášení trvalého bydliště (S)	Město
Stárnutí obyvatelstva Záporný přirozený přírůstek	Prorodinná a propopulační politika: Propopulační opatření (K) Tvorba a aplikace prorodinné politiky (K) Využití vnitrostátní i zahraniční migrace k přilákání mladých obyvatel (K, V)	Vláda – MPSV Město

Pramen: autoři

2.3 DOPORUČENÍ K POSÍLENÍ AGEND SAMOSPRÁVY

Klíčovou agendou pro prevenci a odstranění zmenšování měst je **plánování**:

- Strategické plánování – v koncepčních dokumentech město identifikuje příčiny zmenšování a formuluje realizovatelné kroky k řešení. Klíčová je diskuze vedení města, občanů a dalších aktérů rozvoje města.
- Územní plánování – řeší prostorové limity v řadě oblastí. Je nástrojem, který umožní zvýšit nabídku ploch pro bydlení a podnikání a přitáhnout tak jak obyvatele, tak podnikatele a vytvořit pracovní místa (zásadním omezením jsou často vlastnické vztahy rozvojových ploch).

Jeseník proti vylidňování aktivně bojuje. Ve Strategickém plánu rozvoje města Jeseníku (aktualizace 2011–2012, aktuálně zpracován Akční plán rozvoje města Jeseníku pro období 2014–2015) lze nalézt několik záměrů v této oblasti. Analytická část zmiňuje zvyšující se dynamiku snižování počtu obyvatel. **K poklesu počtu obyvatel dochází v celém správním obvodu ORP Jeseník** (v POÚ Javorník a Zlaté Hory ještě výrazněji). Uvádí, že „negativní vývoj na trhu práce ve městě se projevuje na dlouhodobém poklesu místní populace a více či méně i na jeho věkové struktuře. Je zde patrná korelace mezi zhoršujícím se stavem trhu práce a vývojem populace. V rámci města i ORP dochází již dlouhodobě k poklesu populace a ke stárnutí populace.“ Zastavení snižování počtu obyvatel si kladla za cíl již Strategie města Jeseníku do roku 2008.

SWOT analýza zdůrazňuje ve slabých stránkách „odchody absolventů a mladých lidí mimo region“ a „podmínky pro podnikání, jejichž důsledkem je růst nezaměstnanosti“.

V návrhové části se problematiky stabilizace počtu obyvatel nejvíce dotýkají následující strategické záměry:

- Strategický záměr č. 1 – výchova k lokálnímu patriotismu zejména v oblasti školství (cíl: zvýšení loajality místního obyvatelstva, stabilizace místního obyvatelstva).
- Strategický záměr č. 2 – restrukturalizace středního školství tak, aby systém korespondoval s potřebami trhu práce a stabilizoval tím mladé lidi v regionu (stipendia v žádaných oborech apod.; cíl: zvýšení uplatnitelnosti absolventů SŠ na trhu práce).
- Strategický záměr č. 3 – vytvoření nabídky pro zvýšení atraktivity města a ORP pro investory (cíl: vytvoření aktualizované nabídky města a ORP pro podporu komunikace s potenciálními investory a přilákání nových investorů).
- Strategický záměr č. 4 – rozvoj podmínek pro zvýšení atraktivity města a ORP pro investory a malé a střední podnikatele (cíl: systémové vytváření podmínek pro podporu a rozvoj podnikání;

konečným cílem je jednak přilákání nových investorů, jednak podpora místních, zejména malých, ale také středních podnikatelských subjektů).

- Strategický záměr č. 7 – zvýšení úrovně spolupráce a koordinace podnikatelských aktivit, resp. subjektů (cíle: podpora a vytváření podmínek pro užší a efektivnější spolupráci - síťování místních podnikatelských subjektů, zvýšení výkonnosti podnikatelských subjektů ve městě a v ORP – synergický efekt).
- Strategický záměr č. 13 – konkurenceschopná infrastruktura a občanská vybavenost města vč. formulace politiky bydlení (cíle: zajistit kvalitní péči o stávající občanskou, technickou a dopravní infrastrukturu města a průběžně rozvíjet a zkvalitňovat potřebnou novou vybavenost, vč. využití bytové politiky pro podporu atraktivity města a regionu ORP pro mladé rodiny s dětmi).